

GİRİŞ 2 | İKİ DEĞİŞİKLİĞİN HİKAYESİ: EĞİTİM YÖNETİŞİMİNDE YENİDEN YAPILANMA VE "4+4+4" 3
MERKEZ TEŞKİLATTA İNSAN KAYNAKLARI REJİMİ VE UYGULAMALARI 5
ULUSAL DÜZEYDE POLİTİKALAR OLUŞTURULMASI 6 | BİRİMLER ARASI İŞBÖLÜMÜ VE EŞGÜDÜM 8
POLİTİKALARIN YEREL TEŞKİLATA AKTARILMASI, UYGULANMASI VE İZLENMESİ 9 | SONUÇ 11

EĞİTİMDE YENİ DÖNEME HAZIRLANIRKEN MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI'NIN ÇALIŞMALARI

Bu değerlendirme notuyla Eğitim Reformu Girişimi (ERG), Türkiye eğitim sisteminin içine girdiği hızlı değişim sürecinde, bu değişimin en önemli bileşeni sayılabilecek "4+4+4" düzenlemesinin nasıl yönetildiğini ve Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) yönetimindeki yeniden yapılanma sürecinden nasıl etkilendiğini ortaya koymayı amaçlıyor. İlerleyen sayfalarda sunulan değerlendirmelerin özeti şöyledir:

- ▶ Nisan ayında yasalaşan "4+4+4" düzenlemesinin öngördüğü değişikliklerin Eylül ayında uygulamaya geçecek olması, MEB üzerinde yönetilmesi çok güç bir yük oluşturdu. İlkokula başlama yaşının değişmesi, ilköğretim okullarının dönüştürülmesi, yeni seçmeli dersler için öğretim programlarının oluşturulması ve ortaöğretimin zorunlu hale gelmesi, "4+4+4" ile gelen değişikliklerin en önemlileriydi.
- ▶ "4+4+4" değişikliklerinin yönetilmesi süreci, Eylül 2011'de başlayan "yönetişimde yeniden yapılanma" süreciyle çakıştı. Bu süreçte, Bakanlık merkez teşkilatının yapısında ve kadrosunda büyük değişiklikler yaşandı. Ayrıca, merkez teşkilatta şube müdürü ve proje/program yürütücüsü olarak görevlendirmeyle çalışan öğretmenlerin görevlendirmeleri Haziran 2012'de sonlandırıldı. Bu süreçte, yeni oluşturulan uzman yardımcısı kadrolarına da Ağustos 2012'nin sonuna kadar atama yapılamadı.
- ▶ "4+4+4" ile ilişkin bazı alanlarda ulusal politikalar hızlıca oluşturulurken bazı alanlarda düzenlemeler netleştirilemedi. Özellikle okula başlama yaşı ve okul dönüşümlerine ilişkin olarak ulusal düzeyde açık politikaların ve ölçütlerin belirlenemediği gözlemlendi. Teknik düzeyde ayrıntılı hazırlıkların yapılamadığı ve okul ortamlarının geliştirilemediği bir süreç yaşandı.
- ▶ Politikalar oluşturulurken okul deneyimi bulunan teknik ekiplerin kurulmamış olması ve birimler arasındaki eşgüdüm eksikliği, "4+4+4" sürecini daha da zorlaştırdı. Fiziksel ortamların yeterliliği dikkate alınmadan, ortaokulların haftalık ders saatinin 36-37'ye çıkarılması, ikili öğretimin yaygın olduğu illerde zorluklara yol açabilir.
- ▶ "4+4+4" sürecine ilişkin ayrıntılı bilgilendirme paketleri ve okulların fiziksel mekanlarının hazırlanmasını sağlayacak eylem planları oluşturulmadı. Öğretmenlerin yeni döneme hazırlığı için yalnızca telekonferans yöntemiyle gerçekleştirilen "bilgilendirme" oturumları düzenlendi.
- ▶ Yönetişimde yeniden yapılanma ve "4+4+4" e geçiş süreçleri, Bakanlık'ın "4+4+4" e hazırlıksız yakalanmış olması ve süre sınırlılığının etkisiyle, birbirini güçlendirecek biçimde sürdürülemedi.
- ▶ Önümüzdeki dönemde, Bakanlık içindeki birimler arasında eşgüdümü sağlayacak ve okul yönetimi deneyimlerini politika oluşturma süreçlerine taşıyacak biçimde teknik ekiplerin oluşturulması, çeşitli iyileştirmeler sağlayabilir.

“4+4+4” düzenlemesinin öngördüğü değişiklikler, MEB üzerinde önemli bir yük oluşturdu. Aynı dönemde MEB’in yeniden yapılandırılması süreci daha da karmaşık hale getirdi. Bu not, iki sürecin birbirini nasıl etkilediğini değerlendiriyor.

Bu değerlendirme notu, Türkiye eğitim sisteminin içine girdiği hızlı değişim süreci içinde, bu değişimin en önemli bileşeni sayılabilecek “4+4+4” düzenlemesinin Eylül 2012’ye kadar geçen sürede nasıl yönetildiğini ve yönetiminde yeniden yapılanma sürecinden ile ilişkisini ortaya koymayı amaçlıyor.

Türkiye eğitim sistemi, 2011 Genel Milletvekili Seçimleri’nden bu yana hızlı bir değişim sürecindedir. Seçimlerden önce başlatılan ancak seçimler sırasında kapsamı önemli ölçüde genişletilen Fatih Projesi ile teknolojik araçların eğitim sisteminde daha yoğun kullanımı amaçlandı.¹ Seçimlerden sonra kurulan 61. Hükümet’te Ömer Dinçer’in Milli Eğitim Bakanı olarak yer almasıyla birlikte, mesleki eğitimin yeniden yapılandırılması ve öğretmen kalitesinin artırılması, politika öncelikleri haline geldi. Sistemdeki değişim, bu alanlarda kurgulanmaya başlanan programlarla sınırlı kalmadı. Gerçekleşen iki büyük yapısal değişiklik şöyle özetlenebilir:

→ Milli Eğitim Bakanlığı’nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun’da değişiklik ile eğitim yönetiminde yeniden yapılanma uzun zamandır gündemdeydi. Eylül 2011’de yürürlüğe giren 652 sayılı Kanun Hükmünde Kararname (KHK) ile eğitim yönetiminde yeniden yapılanma süreci hızlı bir biçimde başlatıldı. Bu süreçte MEB merkez teşkilatı içindeki birimlerin yapısı ve aralarındaki işbölümü değiştirildi, merkez teşkilat bünyesinde çalışanların önemli bir kısmı yenilendi ve yönetici sayısı azaltıldı.

→ Bu dönüşüm sürerken, kamuoyunda “4+4+4” olarak bilinen 6287 sayılı Kanun ile zorunlu eğitimin süresi, yapısı ve içeriği çok ciddi bir değişikliğe uğradı. İlköğretime başlama yaşı değiştirildi; ilköğretim okulları ilkokul, ortaokul ve imam-hatip ortaokullarına bölündü; bu okullar için yeni ders çizelgeleri oluşturuldu; 5. sınıftan itibaren alınabilecek seçmeli dersler oluşturuldu ve ortaöğretim zorunlu hale getirildi. Her biri kapsamlı bir planlama ve hazırlık süreci gerektiren bu değişikliklerin yaşama geçmesi için eğitim sistemine, teklifin yasalaştığı Nisan 2012’den

itibaren beş ay tanındı: Değişikliklerin Eylül’de başlayan 2012-2013 eğitim-öğretim yılında uygulamaya konması öngörüldü.

“4+4+4” düzenlemesinin öngördüğü değişiklikler, Bakanlık ve yerel teşkilatı üzerinde önemli bir yük oluşturdu. Tüm bu değişikliklerle ilgili politikaların ve uygulama adımlarının netleştirilmesi, bunların yerel teşkilat ve okullardaki uygulayıcılara aktarılması, uygulamaların gerçekleştirilmesi ve Bakanlık tarafından izlenmesi gerekiyordu. Ancak aynı dönemde Bakanlık ve yerel teşkilatın yeniden yapılandırılıyor olması, değişikliklerin yaşama geçmesini daha da karmaşık hale getirdi. Bu değerlendirme notu, sürecin MEB tarafından nasıl yönetildiğini, paydaşlarla gerçekleştirilen görüşmelerden elde edilen bilgiler ışığında irdelemeyi amaçlıyor. Böylelikle iki sürecin birbirini nasıl etkilediğine ve bu etkileşimin 2012-2013 öğretim yılında öğrencilerin eğitim deneyimlerine nasıl yansıtacağına ilişkin çıkarımlara ulaşılabilecektir. Ayrıca, Bakanlık içinde yeniden kurulan yönetim yapı ve süreçleri de daha görünür hale gelecektir.

Notun bir sonraki bölümünde KHK ile başlayan yeniden yapılanma süreci ve “4+4+4” düzenlemelerinin öngördüğü somut değişikliklerle ilgili bilgiler verilecektir. Sonraki bölümlerde, değişikliklerin sorunsuzca yaşama geçmesi için atılması gereken adımlar bağlamında, Bakanlık ve yerel teşkilat tarafından izlenen politika ve uygulama adımları aktarılacaktır. Örneğin birimler arası işbölümü ve eşgüdümüne ilişkin bölümde, öğretim programlarının oluşturulması ve okulların ayrılması süreçlerinde değişiklikler gerçekleşirken hangi birimlerin öne çıktığı incelenecektir. Son bölümdeyse, tüm süreçte erişilen çıkarımlar ve yorumlar sunulacaktır.

ERG, eğitim sistemindeki değişiklikleri sürekli olarak izlemekte ve paydaşlarla sürekli olarak iletişim kurmaktadır. Bu not hazırlanırken, bu izleme ve iletişim etkinliklerinde elde edilen veri ve bilgiler kullanılmıştır.

Uzun süredir gündemde olan, ancak yakın döneme kadar somut bir adıma ev sahipliği etmemiş olan eğitim yönetiminde yeniden yapılanma süreci, Eylül 2011’de yürürlüğe giren 652 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile başladı. Kararname, Bakanlık’ın merkez teşkilatının yapısında ve kadrosunda büyük değişikliklere yol açtı.

14 Eylül 2011’de Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren Milli Eğitim Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname, Bakanlık’ın merkez teşkilatının yapısını tamamen değiştirdi. Bakanlık içinde aynı işleve sahip olduğu düşünülen birimler bir araya getirildi. Birim sayısı 31’den 18’e, yönetici sayısı ise 320’den 80’e düşürüldü. Birimler içinde yerine getirilmesi gereken işlevlere dayalı bir yapılanma kurgulanmaya çalışıldı. Temel Eğitim Genel Müdürlüğü ve Mesleki ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğü gibi eğitim hizmetlerinin sunumundan ve uygulanmasından sorumlu birimler içinde işleve dayalı ve eş grup başkanlıkları (Öğrenme Süreçlerini ve Eğitim Ortamlarını Geliştirme Grup Başkanlığı, Öğrenci İşleri ve Sosyal Etkinlikler Grup Başkanlığı vb.) oluşturuldu. Bu grup başkanlıklarının birbirleriyle eşgüdümü için birer müsteşar yardımcısı görevlendirildi. Böylelikle Bakanlık içinde dinamizm ve eşgüdümün artırılması hedeflendi.

KHK öncesinde Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı’nın (TTKB) eğitim programlarının ve politikalarının belirlenmesinde ayrıcalıklı bir rolü bulunuyordu. Yeniden yapılanma sürecinin amaçladığı önemli bir değişiklik, Başkanlık’ın bir onay ve danışma merciine dönüştürülmesiydi. KHK’da TTKB, diğer birimler tarafından hazırlanan öğretim programlarının onay mercii ve diğer birimlerin hazırladığı politika ve stratejilerin belirlenmesinde işbirliği yapılacak birim olarak tanımlandı. TTKB’nin ayrıcalıklı konumunun kaldırılması için, icracı (eğitim hizmetlerinin sunumundan ve uygulamadan sorumlu) birimlerin kendi alanlarını düzenleme kabiliyetinin artırılması gerekçe olarak gösterildi.

KHK’nın diğer önemli sonucu, tüm merkez teşkilat yöneticileri ve il milli eğitim müdürlerinin görevden alınmış sayılması oldu. Özellikle merkez teşkilatta bu yöneticilerin küçük bir bölümü yeniden atandı. Yeni oluşturulan genel

müdürlüklerin ve grup başkanlıklarının başına akademik yeterliliği ve yabancı dil bilgisi olan genç bürokratların atanmasına özen gösterildiği, Milli Eğitim Bakanı Ömer Dinçer tarafından belirtildi.

KHK’nın getirdiği en önemli değişikliklerden biri, Bakanlık merkez teşkilatında “Milli Eğitim Uzmanları”nın çalışmasının önünün açılması oldu. Kararnameyle 50 uzman ve 400 uzman yardımcısı kadrosu oluşturuldu ve eğitim fakültelerine ek olarak hukuk, siyasal bilgiler, iktisadi ve idari bilimler gibi fakültelerden mezun kişilerin uzman yardımcısı olarak atanabilmesi sağlandı. Ancak bu durumda, KHK öncesinde Bakanlık merkez teşkilatında görevlendirme ile şube müdürü, proje/program yöneticisi olarak çalışan öğretmenlerin durumu belirsiz hale geldi.

Eğitim yönetiminde yeniden yapılanma sürecinin en önemli amaçlarından biri olarak “uluslararası gelişmeleri takip ederek doğru politikaları belirleyen ve bu politikalara uygun olarak kaynak dağılımı yapan ve strateji uygulama kapasitesine sahip bir yapı oluşturmak” gösterildi. KHK ile, iç ve dış çevreyi izleyerek politika oluşturma görevi, Bakanlık içinde TTKB’ye ek olarak Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü’ne ve her uygulamacı genel müdürlük altında bulunan Eğitim Politikaları Grup Başkanlıkları’na verildi.

Yönetimde yeniden yapılanma sürecinde merkezi teşkilatta ciddi bir değişiklik yapılmış olsa da, süreci devam ettirecek ve yerel teşkilatı dönüştürecek adımlar, Eylül 2012 itibarıyla halen atılmadı. Merkez, il, ilçe, okul düzeyleri arasında, yetkilerle donatılacak ve hesap verebilir tutulacak birimler belirlenmedi ve yetki ve sorumlulukların yeniden tanımlanması ve paylaştırılması henüz gerçekleştirilmedi.ⁱⁱ

Kamuoyunda "4+4+4" olarak bilinen 6287 sayılı Kanun, eğitim sisteminin yapısını değiştirerek eğitimin tüm ana bileşenlerinde yeni düzenlemeler gerektirdi.

"4+4+4" sürecinin getirdiği değişiklikler, hem eğitim sisteminin genel yapısını hem de öğretim programlarını etkileyecek niteliktedir. Bu kapsamdaki bir düzenleme, öğretmenler ve öğrenme ortamları gibi diğer eğitim bileşenlerinde de çeşitli değişiklikler ve iyileştirme çalışmaları yapılmasını gerektirir. "4+4+4" düzenlemesinin doğurduğu başlıca değişiklikleri şöyle sıralanabilir:

- **İlkokula başlama yaşında değişiklik:** 6287 sayılı Kanun öncesinde, 222 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu'nun 3. maddesi ve İlköğretim Kurumları Yönetmeliği'nin 15. maddesi uyarınca (Eylül ayı sonu itibarıyla) 69-80 aylık çocukların ilköğretime kaydının yapılması esastı. 6287 sayılı Kanun ile, 222 sayılı Kanun'un 3. Maddesinde düzenlenen ilköğretime başlama yaşına ilişkin yasal bir değişiklik yapılmadı. Ancak, yasanın tartışılması sırasında ilköğretime başlama yaşının bir yıl öne çekildiği sık sık vurgulandı. 9 Mayıs'ta yayımlanan "12 Yıllık Zorunlu Eğitime Yönelik Uygulamalar" belgesinde, 30 Eylül 2012 itibarıyla 66 ayını tamamlayan çocukların ilköğretime kaydının yapılacağı, 60-66 aylık çocukların da aileleri istediği takdirde ilköğretime başlayabilecekleri belirtildi. Bu yeni durumda, 1. sınıf derslerinin öğretim programlarında ve ilkokulların fiziksel düzenlemelerinde değişiklikler yapılması ve öğretmenlerin 60-80 aylık çocukların öğrenme süreçlerini aynı anda yönetebilecek şekilde geliştirilmeleri gerekti.
- **İlköğretim okullarının ilkokul, ortaokul ve imam-hatip ortaokulları olarak ayrılması:** Zorunlu kesintisiz ilköğretim uygulaması boyunca ilköğretim okulu olarak hizmet veren fiziksel yapıların yeni yasal düzenlemeyle uyumlu hale getirilmesi gerekti. Okulların buldukları çevrelerin özellikleri sonucu, bazı yapıların sekiz yıllık ilköğretim okulu olarak hizmet vermeye devam etmesi gündeme geldi. Okulların dönüşüm sürecinde, fiziksel yapının ve sosyal çevrenin hangi özelliklerinin dikkate alınacağına ilişkin sorular eğitim gündemini meşgul etti. Ayrıca, imam-hatip ortaokullarının ilköğretim okulları dönüştürülerek mi yoksa imam-hatip liselerinin fiziksel mekanları kullanılarak mı açılacağı hakkında karar verilmesi gerekti.

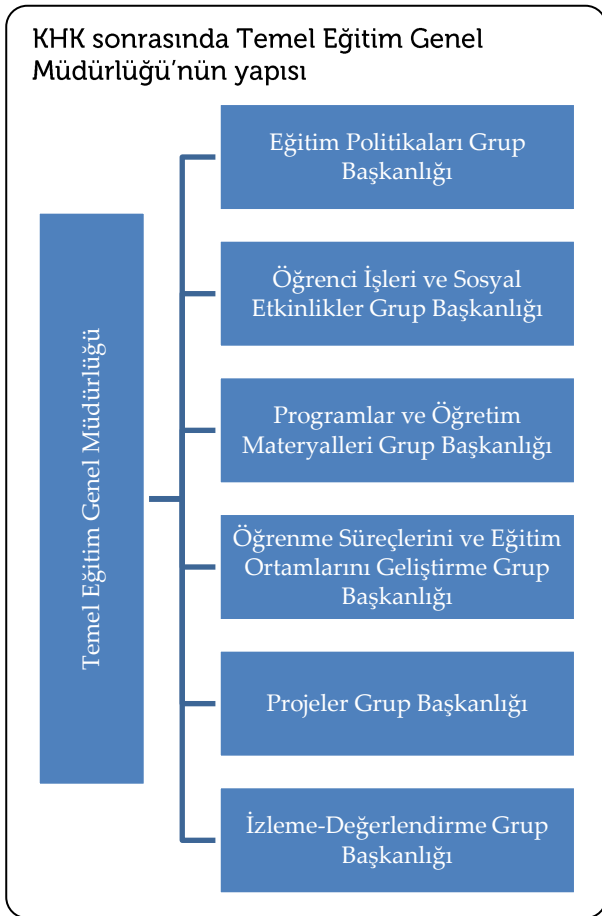
- **İlköğretim kurumlarında ders çizelgesi değişiklikleri:** Yasal düzenleme, ilkokula başlama yaşında değişiklik ve ortaokullarda seçmeli dersler öngördüğü için ilköğretim kurumlarının ders çizelgesinde değişiklik yapılmasını gerektirdi. Yasada "isteğe bağlı seçmeli ders"ⁱⁱⁱ olarak öngörülen "Kur'an-ı Kerim" ve "Hz. Peygamberimizin Hayatı" derslerine ilişkin düzenlemelerin nasıl yapılacağı; bu dersleri almak istemeyen çocuk ya da velilerin hem din alanında hem de din alanı dışındaki seçenekleri; seçmeli derslerin nasıl alınacağı; olası ayrımcılıkların nasıl önleneceği ve okul yönetimlerinin oynayacakları rol; ortaokullarda mesleğe yönelik eğitim yapılıp yapılmayacağı gibi konularda MEB'in karar vermesi ve uygulamaları başlatması gerekti.
- **Ortaöğretimin zorunlu eğitim kapsamına dahil edilmesi:** Zorunlu eğitim uygulamasına nasıl başlanacağı, özellikle kırsal kesimdeki öğrencilerin zorunlu eğitime nasıl dahil edileceği ve katılımlarının nasıl sağlanacağı, özel gereksinimli öğrencilerin liselere erişiminin nasıl sağlanacağı konusunda politikalar geliştirilmesi ve uygulanması gerekti.

"4+4+4" düzenlemesi, Ortaöğretim Başarı Puanı'nın ağırlıklandırılmasının kaldırılması gibi başka değişiklikler içerse de, MEB tarafından 2012'nin yaz aylarında atılması gereken başlıca adımları, genel olarak yukarıdaki başlıklar altında toplamak mümkündür.^{iv}

İlerleyen bölümlerde, bu iki reform alanında gerçekleşen değişiklikler, Bakanlık tarafından atılması gereken adımlar bağlamında sunuluyor. Öncelikle insan kaynakları uygulamalarındaki gelişmeler özetlenecek, ardından "4+4+4" değişikliklerine ilişkin gerekli ulusal politikaların oluşturulması, birimler arasında işbölümü ve eşgüdüm, düzenlemelerin yerel teşkilata aktarılması, uygulanması ve izlenmesi bağlamlarında Nisan 2012'den bu yana gerçekleşen süreç, ayrıntılı bir biçimde aktarılacak ve analiz edilecektir.

KHK'yla oluşturulan grup başkanlıklarına akademik derecelere sahip bürokratlar atandı. Merkez teşkilatta proje yürütücüsü ve şube müdürü olarak çalışan öğretmenlerin görevlendirmeleri Haziran ayında sonlandırıldı. Uzman yardımcılarını ancak Ağustos sonunda göreve başlayabildi.

KHK ile başlayan yönetişimde yeniden yapılanma sürecinde, Bakanlık merkez teşkilatında çalışan tüm yöneticilerin ve il milli eğitim müdürlerinin tamamının görevine son verildi. Bu süreçte ayrıca genel müdür yardımcılıkları ve daire başkanlıkları kaldırılarak, her genel müdürlüğün bünyesinde grup başkanlıkları oluşturuldu.

Bu süreçte, özellikle grup başkanlıklarına Bakanlık'ın yeni dönemdeki yaklaşımını içselleştirebilecek ve ilerletebilecek, aynı zamanda Bakanlık'a yeni bilgiler ve uygulamalar sunabilecek kişilerin atanmasına çalışıldı. Grup başkanlıklarına atanan kişilerin yüksek lisans ve doktora gibi akademik derecelere ve iyi düzeyde yabancı dil bilgisine sahip olması, önem verilen ölçütler arasında yer aldı.

KHK öncesi dönemde genel müdürlüklerde kurulu şubelerde görevlendirmeyle çalışan şube müdürleri ve öğretmenlerin durumu, KHK sonrası süreçte belirsizleşti. Bu öğretmenlerin önemli bir bölümü, Bakanlık merkez teşkilatı tarafından yürütülen proje/programların gerçekleştirilmesinde görev alıyordu. Bakanlık nezdinde, hem öğretmenlerin okul ortamında görev alması gerektiği kanısının hakim olması hem de uzman yardımcılarının kısa sürede göreve başlayacağı beklentisi sonucunda, görevlendirmelerin uzatılmaması kararı alındı. Haziran ayında, görevlendirmelerin çok büyük bir bölümü sonlandırıldı. Bu durum, özellikle TTKB ile Temel Eğitim Genel Müdürlüğü'nde alt düzey yönetici pozisyonlarının çoğunun boşalmasına ve çalışmaların büyük ölçüde yavaşlamasına yol açtı. Bazı grup başkanları ya da genel müdürler, katkılarını yararlı buldukları çalışanların, KHK öncesi dönemde var olan ancak kullanılmayan "Eğitim Uzmanları" kadrosuna atanması yönünde çaba gösterdi.

Görevlendirmeler sona erdirildiği sırada, KHK ile oluşturulan "Millî Eğitim Uzman Yardımcılığı" kadrolarının hiçbiri doldurulmamıştı. Dolayısıyla, Haziran, Temmuz ve Ağustos ayları boyunca grup başkanlıkları altında çalışabilecek, "4+4+4"ün teknik hazırlıklarını gerçekleştirebilecek ve diğer iş ve işlemleri yürütebilecek öğretmen/yönetici sayısı çok azaldı. Ayrıca, Bakanlık'ın geçmiş deneyimlerine ilişkin bilgisi olan öğretmen/yöneticiler ile uzman yardımcılarını arasında bilgi ve deneyim aktarımını sağlayacak herhangi bir mekanizma da kalmamış oldu.

Millî eğitim uzman yardımcılarının bir bölümü Ağustos ayının son günlerinde atandı ve çalışmaya başladı. Aynı dönemde, görevlendirmeyle çalışan öğretmenlerin bazılarının görevlendirmeleri Aralık 2012'nin sonuna kadar uzatıldı. Böylece bu iki grubun birlikte çalışabileceği bir zaman dilimi yaratıldı. Ancak "4+4+4" hazırlıkları için büyük önem taşıyan yaz aylarında iş ve işlemler yavaşladı, bilgi ve deneyim aktarımı için önemli bir fırsat kaçırıldı.

“4+4+4” e ilişkin bazı alanlarda ulusal politikalar hızlıca oluşturulurken bazı alanlarda düzenlemeler netleştirilemedi. Özellikle okula başlama yaşı ve okul dönüşümlerine ilişkin olarak ulusal düzeyde açık politikaların belirlenemediği gözlemlendi. Teknik düzeyde ayrıntılı hazırlıkların yapılamadığı ve okul ortamlarının geliştirilemediği bir süreç yaşandı.

“4+4+4” düzenlemelerinin belkemiğini oluşturan 6287 sayılı Kanun, bazı düzenlemeleri esnek bırakmış ve yürütme organının ulusal düzeyde politikalar belirlemesini gerektirmişti. MEB, bu düzenlemelerin bazıları için kolaylıkla ulusal düzeyde politikalar ve uygulama adımları belirledi ve soru işaretlerini giderdi. Örneğin, yasanın 3. maddesi,^v ortaokulların liselerle birlikte kurulabileceğini de öngördüğünden, bazı prestijli liselerin 1997’de kapatmak durumunda kaldıkları ortaokulları yeniden açıp açamayacakları gündeme geldi. Bakanlık, ortaokulların bağımsız kurulmasının esas olduğunu, özellikle liselerle birlikte ortaokul kurulmasına izin verilmeyeceğini belirterek net bir politika sundu. Bu durum ayrıca ortaokul düzeyinde mesleki eğitim verilemeyeceği yönündeki politika eğilimini de güçlendirdi; mesleki eğitimin erkene çekilerek eşitsizliklerin yeniden üretileceği yönünde ERG ve diğer sivil toplum örgütleri tarafından yasa yapımı sürecinde dile getirilen kaygıların giderilmesini sağladı.

Öte yandan, diğer bazı alanlarda Bakanlık düzenlemelerin netleştirilmesi ve politikaların belirlenmesinde güçlük yaşadı. İlkokula başlama yaşıyla ilgili düzenleme, bunların ilki ve en önemlisidir. Henüz yasa yapımı sürecinde, kanunun ilgili bölümünde bir değişiklik yapılmadığı halde, ilkokula başlama yaşının neden erkene alındığı yönünde kamuoyunda soru işaretleri oluşmuştu.^{vi} Ardından yaş hesabının nasıl yapılacağı konusunda karar vericiler nezdinde de bir mutabakat sağlanamadığı gözlemlendi.^{vii} Daha sonra, ilkokula başlama yaşının bir yaş erkene çekildiği, ancak bunun esnek bir biçimde yorumlanacağı açıklandı. Nitekim, 9 Mayıs 2012’de yayımlanan genelgede Eylül sonu itibarıyla 66 ayı tamamlayan çocukların kayıt işlemlerinin e-okul üzerinden gerçekleştirileceği belirtildi.^{viii} 60-66 aylık çocuklar için ise, velisinin yazılı isteği bulunanların ilkokula kaydının yapılacağı belirtildi.^{ix}

Ancak Ağustos ayı geldiğinde, genelgeyle uyuşmayacak biçimde, Eylül sonu itibarıyla 60 ayı tamamlayan tüm çocukların e-okul’a otomatik aday kaydının yapıldığı ortaya çıktı. 60-66 aylık çocukların ilkokula başlamamasının ancak velilerinin okula giderek kayıtlarını sildirmesi halinde olası olacağına ilişkin bir kanı ortaya çıktı. Ayrıca, 66 aylık ve üstü çocukların ilkokula başlamasının ertelenmesi için yalnızca devlet hastanelerinden ve çocuk doktorlarından alınabilecek bir rapor istendi.

60-66 aylık çocukların da otomatik kaydının yapılmış olması, 1. sınıf öğrencilerinin sayısında geçtiğimiz yıla oranla % 75’e yakın bir artış olasılığını ortaya çıkardı.^x Bu durum, özellikle kalabalık nüfuslu illerde yüksek sayıda öğrencinin bir arada okuduğu dersliklere neden olabilir. Bakanlık, yönetici odalarını ve kullanılmayan odaları dersliğe dönüştürerek bu zorluğun üstesinden gelmeye çalışıyor. Ancak **düzenleme netleştirilmeden ve otomatik kayıtlar gerçekleştirilmeden önce, öğrenci sayısının hangi il/ilçede ne kadar artacağına ilişkin tahminlerin ve bunlara dayalı planlamaların yapılmadığı anlaşılıyor.** Planlamalar, olası öğrenci sayısı artışlarına göre ilkokul/ortaokul ayrıştırmasını da kapsayacak biçimde gerçekleştirilebilirdi. Ancak **düzenleme netleştirilemediği için, tahmin ve planlamayı etkin biçimde gerçekleştirilmeyi sağlayacak araç olan e-okul, Nüfus Sistemi’nden veri akışını yaz başında gerçekleştirmedi. Bu nedenle ilçe ve okulların kaç öğrenci için hazır edilmesi gerektiği bilgisi yaz boyunca okul ve il/ilçe yönetimlerinde bulunamadı.**

Eylül 2012’den itibaren 60-80 aylık çocukların 1. sınıfta okuyacak olması, bu yıla özgü olarak 1. sınıflarda ay gruplarının oluşturulup oluşturulamayacağı sorusunu da gündeme getirdi. Ancak bu durum, okulların ellerinde bulunan öğretmen ve derslik sayısı gibi kaynaklara derece bağlı olduğundan ulusal bir politika geliştirilemedi.

Düzenlemelerin netleştirilmesi, buna göre tahmin ve planlama yapılması gibi aşamalar, ilköğretim okullarının ilkokul, ortaokul ve imam-hatip ortaokulları olarak ayrılması konusunda da yaşama geçmedi. Okulların hangi ölçütlere göre ilkokul, ortaokul ya da imam-hatip ortaokuluna dönüştürüleceğine ilişkin ulusal düzeyde herhangi bir düzenleme geliştirilmedi. MEB içinde hiçbir birim, ölçüt belirlemedi. Bakanlık, bu alandaki yetkiyi bir üst düzenleme olmaksızın il ve ilçe yönetimlerine devretti. İl/ilçe yönetimleri, okulları bu politika boşluğu içinde belirledi. Kimi bölgelerde, il/ilçe yönetimleri mahallelerindeki okulun ilkokul olarak kalmasını sağlamaya yönelik veli baskısıyla karşılaştı. Politika boşluğu ve veli baskısı ortamında, okul belirleme işlemleri, Haziran sonunda tamamlanması gerekirken Temmuz sonuna kadar uzadı. Temel Eğitim Genel Müdürlüğü, Temmuz ayında bir genelge yayımlayarak okul dönüşümlerinin bir an önce tamamlanması yönünde çağrı yaptı.^{xi} Velilerin baskısı nedeniyle, birçok okulun hem ilkokul hem ortaokul olarak (yandaki kutuda görülen 6. kategori) hizmet vereceği belirtiliyor. Bu nedenle sistemde ikili öğretimin artabileceği yönünde kaygılar bulunuyor. Ayrıca, tekli öğretim yapılan bazı okulların da ilkokul ve ortaokul bir arada düzenlendiği ve hem 1. hem de 5. sınıfa yeni öğrenci kabul ettiği belirtiliyor.

Yaz boyunca Temel Eğitim Genel Müdürlüğü bünyesinde görevli öğretmen ve uzman sayısındaki azlık, okulların dönüşümleri konusunda merkezi teşkilatın politika belirleme ve izleme kapasitesini büyük ölçüde zayıflattı. Süreç, grup başkanlıkları arasında ortak çalışma ve okul ortamlarının geliştirilmesi için bir fırsat olarak kullanılamadı.

2012-2013 öğretim yılı başında Türkiye’de ilköğretim kurumlarının tipleri

(“Okul dönüşümleri” konulu genelgeden doğrudan alınmıştır)

- 1- **Müstakil ilkokul** (Tüm öğrencileri 1-4 olacak ve 5-8'inci sınıfları tamamen ortaokula aktarılacak okullar ve birleştirilmiş sınıflı okulların tamamı),
- 2- **Müstakil ortaokul** (Tüm öğrencileri 5-8 olacak ve 1-4'üncü sınıfların tamamı ilkokula aktarılacak okullar),
- 3- **İmam hatip ortaokulu** (Tüm öğrencileri imam hatip ortaokulu olacak sadece 5'inci sınıf öğrencilerinin bulunacağı okul),
- 4- **İlkokul ve ortaokul bir arada (3 yıl sonra ilkokul olacak)**, (1' inci sınıfa öğrenci alınacak, 1-4'ü ve 6-8'inci sınıfları bulunan ve 5'inci sınıfları ortaokula gidecek okullar),
- 5- **İlkokul ve ortaokul bir arada (3 yıl sonra ortaokul olacak)**, (5'inci sınıfa öğrenci alınacak, 2-4'ü ve 5-8'inci sınıfları bulunan ve 1'inci sınıfları ilkokula gidecek okullar),
- 6- **Ortaokul sabahçı, ilkokul öğlenci olarak ayrılacak (Kurumun iki ayrı kodu olacak)**, (Yakın çevresine ek bir okul yapılmı durumu olmayan okullar olup, bu okulların hem birinci sınıfına, hem de 5'inci sınıfına öğrenci alınacak okullar),
- 7- **İlkokul, ortaokul ve imam hatip ortaokulu bir arada (üç yıl sonra imam hatip ortaokulu olacak)**, (1 ve 5'inci sınıflara öğrenci alınmayacak, 2-4 ve 6-8'inci sınıfları mezun olduktan sonra tamamen imam hatip ortaokulu olacak okullar).

Kaynak: MEB Temel Eğitim Genel Müdürlüğü, 4 Temmuz 2012 tarihli, “Okul Dönüşümleri” konulu genelge.

“4+4+4” sürecinde ilköğretim kurumlarının ders çizelgelerinin yeniden belirlenmesinde, KHK’da öngörülenin aksine, Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı belirleyici rol oynadı. Seçmeli derslerin öğretim programları, Başkanlık’ın inisiyatifıyla TÜBİTAK bünyesinde oluşturulan komisyonlar tarafından hazırlandı.

“4+4+4” düzenlemeleri çerçevesinde ortaokulların yeniden kurulacak olması ve ilköğretim kurumları için ders çizelgelerinin yeniden belirlenmesi, öğrencilerin öğrenme çıktılarının iyileştirilmesi (bu yolla Türkiye’nin PISA gibi uluslararası değerlendirmelerdeki başarı ortalamasının artırılması) yolunda bir fırsat olarak yorumlandı. Yapılan değişikliklerle, yeni ilkokul ders çizelgesinin çocuklar üzerindeki ders yükünü azaltmayı ve ilk yıllarda çocuğun okula aidiyetini geliştirmeyi amaçladığı ifade edildi. Ortaokulda ise hem seçmeli derslere yer açılması, hem de Matematik, Fen Bilimleri ve Yabancı Dil derslerine ayrılan saatlerin artırılması amacıyla haftalık ders saatleri 30’dan 36-37’ye çıkarıldı.

Ders çizelgesi değişikliklerine doğrudan TTKB tarafından karar verildi. Bu durumun KHK ile başlayan yeniden yapılandırma sürecinin sıklıkla dile getirilen amaçlarıyla uyuşmadığı söylenebilir. Daha önce de belirtildiği gibi KHK’da Başkanlık, uygulayıcı genel müdürlüklerinden gelen ders çizelgelerini ve programları onaylayan birim olarak öngörülüyordu. Ancak ilkokul/ortaokul kurumlarının ders çizelgelerinin belirlenmesi sürecinde, TTKB doğrudan belirleyici bir rol oynadı.

TTKB’nin ders çizelgelerinin belirlenmesinde oynadığı rolün hem olumlu hem de olumsuz sonuçları olabilir. Eşitlik çerçevesinden bakıldığında, TTKB’nin şu ana kadar ortaokul düzeyinde mesleğe yönelik eğitime izin vermeyecek biçimde seçmeli dersleri belirlemiş olması, çok olumlu bir adımdır. Diğer yandan, ders çizelgelerinin TTKB tarafından belirlenmesi, Başkanlık okullardan sorumlu uygulayıcı bir birim olmadığı için, olumsuz sonuçlara da yol açmış olabilir: Ortaokullarda ders saatlerinin bazı günler bir, bazı günler iki saat artırılmış olması, özellikle ikili öğretim yapılan okullarda okul

gününün çok erken başlamasına ve/veya çok geç bitmesine yol açacaktır. Bu durum, kalabalık sınıfların ve ikili öğretimin halihazırda yaygın olduğu İstanbul gibi büyük illerde olumsuz sonuçlar yaratabilir. Oysa, ilkokul ve ortaokulların belirlenmesinde hem öğrenci sayısı artışını hem de ders çizelgesindeki değişiklikleri hesaba katan daha kapsamlı bir planlama bu sorunların azaltılmasını sağlayabilirdi.

Bu süreçte, 5. sınıflarda sunulmaya başlanacak seçmeli derslere de hazırlıklar yapılması gerekiyordu. Seçmeli derslerin öğretim programlarının oluşturulması için MEB, TÜBİTAK’tan hizmet satın alınması yoluna gitti. TÜBİTAK içinde oluşturulan komisyonlarda görevli öğretmen ve akademisyenler, seçmeli derslerin müfredatını çok kısa bir sürede oluşturmakla görevlendirildiler. 5 Eylül 2012 itibarıyla seçmeli dersler içinden yalnızca “Kur’an-ı Kerim” ve “Hz. Muhammed’in Hayatı” derslerinin öğretim programı TTKB’nin internet sitesinde yayımlanabilmişti. TÜBİTAK, diğer seçmeli derslerin öğretim programlarının 17 Eylül’e yetişmesi yönünde büyük çaba gösterdi, ancak bazı derslerin yetiştirilemeyeceği belirtiliyor. Ayrıca tamamlanan programlar da pilot uygulamayla denenememiş ya da bu programların uygulanmasıyla ilgili öğretmenlere hiçbir hizmetiçi eğitim verilememiş olacak.

“4+4+4” sürecinde çok hızlı kararlar verilmesinin gerekmesi, Başkanlık’ın eğitim yönetişimi içindeki etkinliğini artırıcı rol oynamıştır. 12 Eylül 2012’de yayımlanan Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı Yönetmeliği de bu bakış açısıyla yakından incelenmelidir.^{xii} Ancak, yeniden yapılanma sürecinin önemli amaçlarından biri olan, uygulayıcı birimlerin hareket alanlarının ve kapasitelerinin artırılması, “4+4+4” sürecinde yaşama geçmeyen bir hedef olmuştur.

“4+4+4” sürecine ilişkin ayrıntılı bilgilendirme paketleri ve okulların fiziksel mekanlarının hazırlanmasını sağlayacak eylem planları oluşturulmadı. Öğretmenlerin yeni döneme hazırlığı için yalnızca telekonferans yöntemiyle gerçekleştirilen “bilgilendirme” oturumları düzenlendi.

“4+4+4” değişikliklerinin başarıyla uygulanması için bir diğer önemli adım, belirlenen ayrıntılı politikaların yerel teşkilata aktarılması, bunların il/ilçe yönetimleri tarafından uygulanmasının ve etkilerin izlenmesiydi.

Politikaların aktarılması için ayrıntılı kılavuzlar ve bilgilendirme paketleri hazırlanmadı. Bunun yerine yazılı olarak (bu belgede de kaynak olarak kullanılan) kısa genelgeler kullanıldı. İl/ilçe ve okul yönetimlerine, Haziran ayında telekonferans yöntemiyle bilgi verildi. Ancak bu telekonferanslarda daha çok yasanın özellikleri ve gerekçesi anlatıldı. Ayrıca Milli Eğitim Bakanı Ömer Dinçer, bu telekonferanslarda eğitimde niteliğin ve özellikle personel niteliğinin artırılmasına ilişkin beklentisini sıkça tekrarladı. Okul yönetimlerine veriler üzerinden yönetim sistemleri kurmalarına ilişkin telkin ve talimatta bulunuldu.

“4+4+4” e hazırlık süreci içinde il ve ilçe yönetimleri tarafından gerçekleştirilmesi gereken en önemli değişikliklerden biri, ilköğretim okullarının dönüşümüydü. Daha önceki bölümlerde belirtildiği gibi, bu dönüşümlerin yerel teşkilat tarafından hangi ölçütlere göre gerçekleştirileceğiyle ilgili ulusal bir politika belirlenmedi. Bu durumda, il ve ilçe yönetimleri bu değişiklikleri serbest bir biçimde gerçekleştirdi. Değişiklikler, Temel Eğitim Genel Müdürlüğü bünyesindeki Öğrenci İşleri ve Sosyal Etkinlikler Grup Başkanlığı tarafından resmi hale getirildi. Dönüşüm işlemlerinin aynı zamanda eğitim ortamlarının geliştirilmesi için bir fırsat olarak kullanılmasını sağlayacak bir çalışma planı oluşturulmadı ve uygulanmadı.

“4+4+4” ile ilkokul ve ortaokulların dönüşümü ile ilkokulların daha küçük bir yaş grubuna hizmet verebilmesi için fiziksel mekanlarda da hazırlık gerekiyordu. İl, ilçe ve okulun durumuna göre değişebilecek bu hazırlık için ulusal düzeyde bir eylem planı ve okullarda yapılması gereken fiziksel düzenlemelerle ilgili bir yönerge hazırlanmadı. Fiziksel mekanlarda hazırlık

yapılmasını sağlayacak, “4+4+4” e özel bir ödenek oluşturulmadı ve il, ilçe ve okullara gönderilmedi. Yine de birçok il, ilçe ve okul ellerinde bulunan ödenekleri yeni döneme hazırlık için kullandı.

Özellikle 1. sınıf ve 5. sınıf öğretmenlerinin “4+4+4” sistemine hizmetiçi eğitimlerle hazırlanması da, sistemden istenen sonuçlara ulaşılabilmesi için elzemdir. Bu yıl 1. sınıf okutacak (geçen yıl 4 ve 5. sınıfları okutmuş) öğretmenlerin hem farklı yaşlardaki çocukların öğrenme süreçlerini aynı anda yönetmek hem de ders çizelgesindeki değişikliklerle ilgili hizmetiçi eğitimlere gereksinimleri vardır. Daha önce 6. sınıf çağındaki çocukları eğiten branş öğretmenleri de, 5. sınıf çağındaki çocukları büyük oranda ilk kez eğitecektir; ayrıca tüm branşlarda oluşturulan seçmeli derslerin içerik ve yaklaşımlarını benimsemeleri gerekir. Ancak bu öğretmenlerin bu gereksinimlerinin nasıl karşılanacağına ilişkin olarak etkili bir program belirlenmemiş ve uygulanmamıştır.

Bakanlık tarafından 2012 yılında hizmetiçi eğitimler için belirlenen yöntem, ağırlıklı olarak telekonferanslar yoluyla uzaktan eğitimdir. “4+4+4” ile ilgili olarak Haziran ayında gerçekleşen telekonferanslarda, öğretmenlere genellikle kanunla ilgili bilgilendirme yapılmış, uygulamalarla ilgili ayrıntılar (henüz belirlenmiş oldukları için) sunulamamıştır. 3-7 Eylül tarihlerinde de telekonferans yöntemiyle ilköğretim öğretmenlerine yönelik mesleki gelişim eğitimleri planlanmıştır.^{xiii} Toplam 15 saat süren bu videolarda ele alınan dokuz konunun yalnızca dördü, “4+4+4” sisteminin getirdiği değişikliklerle ilgilidir. Ayrıca 5. sınıf öğretmenlerinin okutacakları seçmeli derslerle ilgili herhangi bir eğitim söz konusu değildir.

Telekonferans ve bu tür bir uzaktan eğitimin mesleki gelişim açısından etkili yöntemler olup olmadıkları zaten belirsizken, bu etkinliklerin “4+4+4” gibi kapsamlı bir dönüşümde etkili rol oynaması uzak bir olasılık olabilir. Nitekim, bu yöntemle gerçekleşen etkinlikler de çoğu zaman

bir “eğitim” olarak değil, “bilgilendirme ve duyuru” olarak algılanmaktadır.

“4+4+4” değişiklikleri neticesinde Bakanlık tarafından dñzenleneceęi belirtilen hizmetiçi eğitimler, il, ilçe ve okul yñnetimleri tarafından gerçekleştirilebilecek diğer hizmetiçi eğitim etkinliklerini de olumsuz etkiledi. Haziran ayında gerçekleştirilecek telekonferansların kesin tarihlerinin son anda ağıklanması ve bu

telekonferanslara katılımıla ilgili esnek olmayan kurallar getirilmesi sonucunda, il ve okul yñnetimleri tarafından planlanmış diğer bazı hizmetiçi eğitimler gerçekleştirilemedi. Eylül ayında gerçekleşecek eğitimlerle ilgili planlama da ancak Ağustos ayının sonlarında netleştii. Bu da Eylül ayında il, ilçe ve okul yñnetimlerinin dñzenleyebileceęi hizmetiçi eğitimleri olumsuz etkiledi.

“4+4+4” dñneminin en önemli yeniliklerinden olan seçmeli derslerin okul idareleri tarafından nasıl yönetileceği, yaz dñnemi boyunca belirsiz bırakıldı.

Yeni sistemin okul yñnetimlerine ek sorumluluk yükleyen en önemli yeniliklerinden biri, seçmeli derslerin artan önemi oldu. “4+4+4”ten önceki sistemde de, 6, 7 ve 8. sınıflarda seçmeli dersler vardı; ancak bu derslerden hangilerinin alınacağı genellikle öğrenciler tarafından belirlenmez, okullar ellerindeki kaynaklara göre seçimler yapar ve okul içindeki tüm öğrenciler bu dersleri alırlardı. Ancak yeni ders çizelgesinde din eğitimine yönelik dersler bulunması ve seçmeli derslerin sayısındaki artış, öğrencinin seçimine dayanacak bir sistemi zorunlu kıldı.

Seçim işlemlerinin nasıl yapılacağı ve okul müdürlerinin bu süreci nasıl yöneteceği uzun süre belirsiz kaldı. İlkokul ve ortaokulların ders çizelgesinin açıklandığı TTKB kararında bu konuyla ilgili yapılan tek açıklama, okul içinde belirli gün ve saatlerin “seçmeli ders saati” olarak belirleneceği ve farklı sınıflardan çocukların aynı seçmeli derslerde bir araya gelmesinin sağlanacağıydı. Yaz ayları boyunca bu konuyla

ilgili daha ayrıntılı bir dñzenleme yapılmadı. Eylül ayı başında gerçekleştirilen telekonferansta ve yayımlanan genelgede,^{xiv} 5. sınıf öğrencilerinin Bakanlık’ın internet sitesinde yayımlanacak tanıtımları 3-10 Eylül tarihlerinde izleyeceği, kararlarını 10-12 Eylül’de okul müdürlüklerine ulaştıracakları ve her ders için 10 kişilik bir talep oluşturduğu takdirde okul müdürlüklerinin gerekli dñzenlemeleri 13-14 Eylül’de yapacakları açıklamaları yer aldı.

Seçmeli derslerin tanıtım videoları, bazı eksiklerle de birlikte, internet sitelerine ancak 6 Eylül tarihinde yüklenebildi. Dolayısıyla öğrencilere derslerin içeriği hakkında bilgi verilmesini sağlayacak bir araç gecikmeli olarak sunuldu. Ayrıca, seçmeli derslerle ilgili ilk kez gerçekleşen bir uygulama için hem öğrencilere hem de okul yñnetimlerine toplam bir hafta verilmiş oldu. Tüm bu aksaklıklar, seçmeli derslerin yönetimiyle ilgili süreçlerde güçlük çıkması olasılığını artırıyor

İki yeniden yapılanma süreci, Bakanlık'ın "4+4+4" sürecine hazırlıksız yakalanmış olmasının belirleyici etkisiyle, birbirini güçlendirecek biçimde sürdürülemedi.

Eğitim sistemi üzerinde yönetilmesi güç bir yük yaratan "4+4+4" düzenlemeleri, büyük bir zaman kısıtı (Nisan-Eylül 2012) içinde net politikalar belirlenmesini, bunların etkin bir biçimde yerel teşkilata aktarımını, politikaların uygulamalara dönüştürülmesini ve uygulamaların izlenmesini gerektirdi. Bu süreç, hem eğitim yönetimindeki halihazırda var olan ve bir kısmı KHK ile başlayan süreçte çözülmeye çalışılan sorunları daha iyi gösterdi hem de yeni dönemde nasıl bir yönetim yaklaşımının MEB'e hakim olacağı konusunda ipuçları verdi. Notun bu bölümünde bu analizden elde edilen yorum ve bulgular sunulmaktadır.

MEB, "4+4+4"e hazırlık sürecinde bazı alanlarda net politikalar ve düzenlemeleri zamanında oluşturamadı ya da uygulamaya geçirirken sorunlar yaşadı. Bakanlık, ders çizelgelerinin yenilenmesi ve mesleki ortaokullara izin verilmemesi konularında açık bir politika belirledi. İlkokula başlama yaşının netleştirilmesi konusunda sivil toplum örgütlerinin de görüşlerini dikkate alınan karar ise uygulamada planlandığı gibi gerçekleştirilmedi. Okul dönüşümleri, okulöncesi eğitim çağı, seçmeli derslerin yönetimi gibi konularda ise reaktif ve gecikmiş politikalar oluşturulabilirdi. Bu durum hem kamuoyunda kafa karışıklıklarının sürmesine hem de okullarda hazırlıkların gecikmesine neden oldu. Bu sonucun ortaya çıkmasında, KHK ile birlikte başlayan yeniden yapılanma sürecinde ortaya çıkan personel eksiklikleri, uzman yardımcılarının geç atanmış olması, Bakanlık'ta halihazırda çalışan kişiler ile uzman yardımcılar arasında deneyim aktarımı fırsatının olmaması, okul yönetimi deneyimi bulunan kişilerden oluşan teknik ekipler kurulmamış olması gibi etmenler rol oynadı.

Merkez teşkilat tarafından ayrıntılı politikalar belirlenmediği durumda, yerel teşkilatın verilere dayalı olarak plan ve politikalar uygulaması, Türkiye eğitim sisteminin şu anki merkezîyetçi durumu göz önüne alındığında mümkün değildir. Türkiye'de il/ilçe birimleri, orta-uzun vadeli planlama yapmalarını sağlayabilecek veriler, kaynaklar ve özerkliğe sahip değildir. İl ve

ilçe birimleri, önümüzdeki üç yıldaki toplam ödeneğini ya da ilçede çalışacak toplam öğretmen sayısını tahmin edemez; bunlar merkezi yönetimin politikalarına, yapacağı atamalara ya da siyasal düzeyde gerçekleşecek pazarlıklara bağlıdır. Bu durumun sonucu, yerel düzeyde de planlama yapılamayan bir yönetim ortamıdır.

Sonuçta, merkezi ve yerel düzeyde verilere ve tahminlere dayalı planlama yapılamadan, çok büyük değişiklikler öngören bir sisteme doğru hızla yol alındı. Yeniden yapılanma sürecinde ifade edilen, Bakanlık'ın iç ve dış çevreyi izleyerek etkin politikalar üretmesi, genel müdürlüklerin politika belirleme ve uygulama kapasitesinin artırılması, sistem içinde hesap verebilirlik mekanizmalarının güçlendirilmesi gibi hedefler de önceliğini kaybetti. İki yeniden yapılanma süreci, Bakanlık'ın "4+4+4" sürecine hazırlıksız yakalanmış olmasının belirleyici etkisiyle, birbirini güçlendirecek biçimde sürdürülemedi.

Bundan sonraki süreçte, özellikle Temel Eğitim Genel Müdürlüğü içinde okul yönetimi deneyimi bulunan iki teknik ekibin ivedilikle kurulması önerilebilir. Bu ekiplerden biri, sistem içinde özellikle ilk iki ayda ortaya çıkacak sorunlara acil çözümler geliştirmeye odaklanmalıdır. İkincisi ise, ortaya çıkan sorunları ve üretilen çözümleri yakından izlemeli ve önümüzdeki yıllarda oluşacak sisteme ilişkin planlama yapmalıdır. Bu ekipler kurulurken ve işletilirken, KHK ile başlayan yeniden yapılanma sürecinin amaçları gözden kaçırılmamalıdır. Örneğin önerilen ilk ekip genel müdürlükler içindeki Eğitim Politikaları Grup Başkanlıkları'ndan, ikincisi İzleme-Değerlendirme Grup Başkanlıkları'ndan oluşturulabilir. Bu iki ekibin eşgüdümü de bir müsteşar yardımcısının sorumluluğunda olmalıdır. Özellikle "4+4+4" süreci, kamuoyu tarafından yakından izlendiği için, ayrıntılı bilgilendirme araçları sıklıkla kullanılmalı ve oluşturulan net politikalar hakkında kamuoyuna sürekli bilgi verilmelidir. Bundan sonra yapılacak çalışmalar, geçtiğimiz yıl yapılan ve bu notta analitik bir bakış açısıyla değerlendirilen çalışmalar gibi, eğitim sisteminin geleceği üzerinde belirleyici bir rol oynayacaktır.

NOTLAR

ⁱ Uzun adı Fırsatları Artırma ve Teknolojiyi İyileştirme Hareketi olan Fatih Projesi ve projede 2011 yılında gerçekleşen değişikliklerle ayrıntılı bilgiye *Eğitim İzleme Raporu 2011*'de yer alan "Öğrenme Ortamları" bölümünden erişilebilir.

ⁱⁱ Eğitim yönetiminde yeniden yapılanma ve KHK ile ilgili ayrıntılı değerlendirme için bkz. *Eğitim İzleme Raporu 2011*'de yer alan "Yönetişim ve Finansman" bölümü.

ⁱⁱⁱ İsteğe bağlı ders ve seçmeli ders aslında birbirinden oldukça farklı iki kavramdır. ERG, *Türkiye'de Din ve Eğitim: Son Dönemdeki Gelişmeler ve Değişim Süreci* (2011) başlıklı yayında isteğe bağlı dersi şöyle tanımlıyor: "Genellikle okul saatleri dışında sağlanan, öğrencinin almak için ayrıca çaba sarf etmesi gereken derslerdir. Öğrenci, seçenekler arasında tercih yapmaz, bu dersi almak için okul yönetimine ayrıca başvuruda bulunur." Buna karşılık, seçmeli ders, aynı yayında, "öğrencilerin normal ders saatleri içinde aldığı, ancak seçenekler arasında tercih yapabildiği dersler" olarak tanımlanıyor. Ancak, son yasal düzenleme din eğitimi derslerinin ("Kur'an-ı Kerim" ve "Hz. Peygamberimizin Hayatı") "isteğe bağlı seçmeli dersler" olacağını belirtiyor. Dolayısıyla yasal düzenleme belirsizlikleri pekiştiriyor.

^{iv} ERG'nin "4+4+4'e Geçiş: Eylül 2012 Bilgi ve Politika Notları" çerçevesinde yayımladığı "4+4+4 Düzenlemesiyle Neler Değişti? Yeni Sisteme Geçişte Neler İzlenmeli?" başlıklı not, gerçekleşen ve gerçekleşecek değişiklikleri daha ayrıntılı bir şekilde sunmaktadır.

^v 6287 sayılı Kanun Madde 3: "222 sayılı Kanunun 9'uncu maddesinin birinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir: 'İlköğretim kurumlarının ilkökul ve ortaokul olarak bağımsız okullar halinde kurulması esastır. Ancak imkan ve şartlara göre ortaokullar, ilkökullarla veya liselerle birlikte kurulabilir.'"

^{vi} 222 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu Madde 3 (6287 sayılı Kanun ile değiştirilmeden önceki hal): "Mecburi ilköğretim çağı, 6-14 yaş grubundaki çocukları kapsar. Bu çağ çocuğun 5 yaşını bitirdiği yılın eylül ayı sonunda başlar, 14 yaşını bitirip 15 yaşına girdiği yılın, öğretim yılı sonunda biter." 222 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu Madde 3 (6287 sayılı yasa ile değiştirilmiş hal): "Mecburi ilköğretim çağı 6-13 yaş grubundaki çocukları kapsar. Bu çağ çocuğun 5 yaşını bitirdiği yılın eylül ayı sonunda başlar, 13 yaşını bitirip 14 yaşına girdiği yılın öğretim yılı sonunda biter." Görüldüğü üzere, ilkökula başlama yaşına ilişkin kanun düzeyinde bir değişiklik yapılmamıştır.

^{vii} Yeni düzenlemeyle (eski düzenlemede olduğu gibi) 5 yaşını bitirmiş çocukların okula başlayabileceği belirtiliyor. Ancak, yaş hesabının nasıl yapılacağı konusunda bir üst düzenleme bulunmadığından, 60 ayını bitiren çocukların mı, yoksa 72 ayını bitiren çocukların mı 5 yaşını bitirmiş olacağı konusunda uzun süre mutabakat sağlanamadı.

^{viii} ERG, bu dönemde ilkökula başlama yaşında bir değişiklik gerekmediğini savunmuştu. Ancak eğer kesin olarak bir değişiklik gerçekleştirilecekse, bunun 66 aylık çocuklarla sınırlanması gerektiği, 60-65 aylıkların ilkökul 1. sınıfa alınmalarının çok büyük zorluk yaratacağı belirtilmişti.

^{ix} Milli Eğitim Bakanlığı Özel Kalem Müdürlüğü, 9 Mayıs 2012 tarihli, 2012/20 sayılı, "12 Yıllık Zorunlu Eğitime Yönelik Uygulamalar" konulu genelge.

^x "4+4+4" düzenlemesi öncesinde, Aralık ayı sonuna kadar 6 yaşını (72 ayını) tamamlayacak çocuklar okula kaydediliyordu. Dolayısıyla Eylül sonu itibarıyla 69-80 aylık çocukların okula kaydı yapılıyordu. 2012-2013 öğretim yılı başında 60-69 aylık çocukların da kaydının yapılması, bir önceki yıla göre 1. sınıf öğrenci sayısında yaklaşık % 75 oranında bir artış olacağını göstermektedir.

^{xi} MEB Temel Eğitim Genel Müdürlüğü, 4 Temmuz 2012 tarihli, "Okul Dönüşümleri" konulu genelge.

^{xii} Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı Yönetmeliği, 12 Eylül 2012 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

^{xiii} MEB Öğretmen Yetiştirme ve Geliştirme Genel Müdürlüğü, 22 Ağustos 2012 tarihli, "Temel Eğitim Öğretmenlerinin Mesleki Gelişimi" konulu yazı.

^{xiv} MEB Temel Eğitim Genel Müdürlüğü, 31 Ağustos 2012 tarihli, 2012/37 sayılı, "Seçmeli Dersler" konulu genelge.

BANKALAR CADDESİ
MİNİNERVA HAN NO 2, KAT 5
KARAKÖY 34420 İSTANBUL

T +90 (212) 292 05 42
F +90 (212) 292 02 95

erg.sabanciuniv.edu

Eğitim Reformu Girişimi (ERG), çalışmalarını iki öncelikli amaç doğrultusunda sürdürüyor. Bunlardan ilki, kız ve erkek tüm çocukların hakları olan kaliteli eğitime erişimlerini güvence altına alacak ve Türkiye'nin toplumsal ve ekonomik gelişimini üst düzeylere taşıyacak eğitim politikalarının oluşmasına katkıda bulunmaktadır. ERG'nin katkıda bulunduğu diğer başlıca alan ise eğitime ilişkin katılımcı, saydam ve yenilikçi politika üretme süreçlerinin yaygınlaşmasıdır.

ERG, bu amaçlara yönelik olarak araştırma, savunu ve eğitim çalışmalarını "herkes için kaliteli eğitim" vizyonu doğrultusunda sürdürüyor.

